

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Region Morza Bałtyckiego – wkład zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w poprawę współpracy regionalnej i określenie strategii regionalnej”

(2009/C 277/08)

Sprawozdawca: **Marja-Liisa PELTOLA**

Na sesji plenarnej w dniach 10 lipca 2008 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie:

„Region Morza Bałtyckiego – wkład zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w poprawę współpracy regionalnej i określenie strategii regionalnej”.

Sekcja Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 16 kwietnia 2009 r. Sprawozdawcą była Marja-Liisa PELTOLA.

Na 453. sesji plenarnej w dniach 13–14 maja 2009 r. (posiedzenie z 13 maja) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 171 do 6 – 7 osób wstrzymało się od głosu – przyjęła następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES jest zdania, że cztery cele strategii na rzecz Morza Bałtyckiego, polegające na tym, by region Morza Bałtyckiego stał się: 1) obszarem przyjaznym środowisku, 2) obszarem dobrobytu, 3) obszarem łatwo dostępnym i atrakcyjnym oraz 4) obszarem bezpieczeństwa, są istotne, zasadne i dopełniające się.

1.2. EKES podkreśla zasadniczą rolę zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w realizacji strategii na rzecz Morza Bałtyckiego. EKES zaleca Komisji ustanowienie konsultacyjnego Bałtyckiego Forum Społeczeństwa Obywatelskiego w celu zapewnienia zaangażowania zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w tę strategię.

1.3. Wymiar stosunków zewnętrznych unijnej strategii na rzecz Morza Bałtyckiego musi być powiązany ze współpracą w ramach wymiaru północnego, co umożliwi ustanowienie prawdziwego partnerstwa między UE a krajami trzecimi.

1.4. EKES uważa, że realizacja strategii na rzecz Morza Bałtyckiego będzie wymagała utworzenia oddzielnego budżetu na ten cel, w przeciwnym wypadku bowiem istnieje niebezpieczeństwo, że pozostanie ona jedynie polityczną deklaracją woli i nie osiągnie zakładanych celów.

1.5. Wspieranie wzrostu gospodarczego i dobrobytu wymaga środków instytucjonalnych na szczeblu UE, przede wszystkim zaś wzmocnienia międzynarodowych podstaw traktatowych. Służyłoby to wspomaganie różnych podmiotów, zarówno przedsiębiorstw, jak i osób prywatnych, w procesie budowania integracji gospodarczej i wzrostu w regionie w sposób skuteczniejszy, niż miało to miejsce dotychczas. EKES jest zdania, że wzmocnienie gospodarki regionu Morza Bałtyckiego znacznie zwiększy atrakcyjność tego regionu i pomoże wytworzyć markę Morza Bałtyckiego. Wzrost gospodarczy mógłby także przynieść dodatkowe korzyści UE jako całości, poprawiając funkcjonowanie rynków wewnętrznych i integrację gospodarczą.

1.6. EKES jest zdania, że kontynuacja Bałtyckiego Planu Działania Komisji Helsińskiej (HELCOM), uzgodnionego przez UE i państwa nadbałtyckie, jest najlepszym sposobem ochrony środowiska Morza Bałtyckiego.

1.7. EKES sądzi, że czynne zaangażowanie obywateli będzie w przyszłości odgrywać coraz większą rolę, nawet w dziedzinach dotychczas tradycyjnie zarządzanych przez sektor publiczny. Ochrona środowiska naturalnego w regionie Morza Bałtyckiego jest dobrym tego przykładem.

2. Wprowadzenie

2.1. Unia Europejska jest w trakcie formułowania strategii na rzecz Morza Bałtyckiego. W listopadzie 2006 r. Parlament Europejski przyjął rezolucję w sprawie opracowania strategii na rzecz Morza Bałtyckiego. W grudniu 2007 r. Rada Europejska zwróciła się do Komisji o przygotowanie strategii do czerwca 2009 r. Określi ona najważniejsze kryteria przyszłej poprawy współpracy regionalnej w regionie Morza Bałtyckiego. Komisja opracowuje tę strategię jako inicjatywę w ramach polityki regionalnej. W sumie na etapie przygotowawczym zaangażowanych jest 19 dyrekcji generalnych Komisji.

2.2. W ramach strategii dąży się do określenia czterech celów. Chodzi o sprawienie, by region Morza Bałtyckiego ⁽¹⁾ był: 1) obszarem zrównoważonego rozwoju, przyjaznym środowisku, 2) obszarem dobrobytu, 3) obszarem lepiej dostępnym i atrakcyjnym oraz 4) obszarem bezpieczeństwa. EKES uznaje takie cele dla regionu Morza Bałtyckiego za istotne, zasadne i dopełniające się. Idea nadania regionowi Morza Bałtyckiego wyraźnej tożsamości także ma głęboki sens. Poprzez zalecenia dotyczące lepszego zarządzania, strategia na rzecz Morza Bałtyckiego będzie dążyła również do uproszczenia procedur i ograniczenia biurokracji.

(1) W niniejszej opinii, za państwa regionu Morza Bałtyckiego uznaje się państwa, których wybrzeża leżą nad Morzem Bałtyckim, tj.: Finlandia, Szwecja, Dania, Niemcy, Polska, Litwa, Łotwa Estonia i Rosja. Za wyjątkiem Rosji, wszystkie są państwami członkowskimi UE.

2.3. Założenia i ogólne stanowisko przedstawione w opracowanej przez Komisję strategii na rzecz Morza Bałtyckiego są efektem otwartego dialogu publicznego i szeroko zakrojonych konsultacji z zainteresowanymi stronami. Poza spotkaniami przy okrągłym stole przeprowadzono również publiczną konsultację za pośrednictwem internetu, by zapoznać się z różnymi poglądami i opiniami⁽²⁾. EKES popiera podejście obrane przez Komisję Europejską.

2.4. Strategia na rzecz Morza Bałtyckiego zostanie przedstawiona Radzie Europejskiej 19 czerwca 2009 r. Plan wdrażania strategii ma z założenia być dokumentem o bardzo praktycznym charakterze. Zostaną w nim określone strony odpowiedzialne za wdrażanie oraz odpowiednie harmonogramy, a w razie potrzeby plan będzie można uzupełnić o dodatkowe środki. Wdrażanie strategii rozpocznie się w trakcie szwedzkiego przewodnictwa w UE, a dalsze prace będą prowadzone podczas przewodnictwa innych państw członkowskich z regionu bałtyckiego: najpierw Polski w 2011 r., a następnie Danii i Litwy w 2012 i 2013 r.

2.5. Wymiar stosunków zewnętrznych unijnej strategii na rzecz Morza Bałtyckiego jest związany ze współpracą w ramach wymiaru północnego⁽³⁾. Wymiar północny jest instrumentem umożliwiającym UE oraz Rosji, a także Norwegii i Islandii, wdrażanie strategii w określonych dziedzinach współpracy w Europie Północnej. Współpraca w ramach wymiaru północnego umożliwi utworzenie prawdziwego partnerstwa między UE a krajami trzecimi. EKES zdecydowanie popiera włączenie wszystkich państw Morza Bałtyckiego w realizację wspólnych projektów w regionie. Z tego powodu zaangażowanie Rosji od samego początku we współpracę w regionie Morza Bałtyckiego ma kluczowe znaczenie. Ponadto EKES zachęca państwa regionu Morza Bałtyckiego, Norwegię oraz Islandię do kontynuowania współpracy, która ma solidne podstawy historyczne, gospodarcze i kulturowe.

2.6. Nie przewidziano żadnych nowych instrumentów finansowych dla wdrażania strategii na rzecz Morza Bałtyckiego. Dostępne kanały finansowania to unijne fundusze strukturalne (dla regionu Morza Bałtyckiego przewidziano kwotę 55 mld euro w okresie 2007-2013), środki pochodzące z państw nadbałtyckich oraz potencjalne środki od międzynarodowych instytucji finansowych, takich jak EBI, NBI (Nordycki Bank Inwestycyjny) i EBOR. EKES jest zdania, że należy skuteczniej wykorzystywać różne unijne źródła finansowania do celów określonych w strategii na rzecz Morza Bałtyckiego.

2.7. EKES uważa, że realizacja strategii na rzecz Morza Bałtyckiego będzie wymagała utworzenia oddzielnego budżetu na ten cel, w przeciwnym wypadku bowiem istnieje niebezpieczeństwo, że pozostanie ona jedynie polityczną deklaracją woli i nie osiągnie zakładanych celów. Komitet przyjrzy się bliżej kwestii finansowania w kolejnej opinii.

3. Rola zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego we wdrażaniu strategii na rzecz Morza Bałtyckiego

3.1. EKES wyraża zadowolenie, że Komisja włączyła organizacje społeczeństwa obywatelskiego w opracowanie strategii na

(2) Pierwsza konsultacja została zorganizowana w Sztokholmie 30 września 2008 r., a druga odbyła się w Rostoku w dniach 5 i 6 lutego 2009 r. Ponadto zorganizowano następujące spotkania przy okrągłym stole: 18-19 września 2008 r. w Kownie, 13 listopada 2008 r. w Gdańsku, 1-2 grudnia 2008 r. w Kopenhadze i 9 grudnia 2008 r. w Helsinkach. Konsultacje przez Internet odbyły się między 3 listopada a 31 grudnia 2008 r.

(3) Dz.U. C 309 z 16.12.2006, s. 91.

rzecz Morza Bałtyckiego. Ich aktywny udział jest również potrzebny do wdrożenia planu działania. EKES podkreśla, że bez autentycznego zaangażowania zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w strategię na rzecz Morza Bałtyckiego nie będzie możliwe wdrożenie przewidzianych środków ani zrealizowanie postawionych celów.

3.2. Obecnie w wielu wypadkach jedynym rezultatem istotnych działań podejmowanych przez szereg różnych organizacji, takich jak organizacje pozarządowe, konsumenckie, biznesowe lub działające na rzecz ochrony przyrody, jest sformułowanie zaleceń. Wiedza o działalności tych organizacji jest cząstkowa, a praktyczne rozwiązania mogą nigdy nie zostać wprowadzone w życie.

3.3. Podobnie jak podmioty państwowe, kluczową rolę w regionie Morza Bałtyckiego odgrywają również regiony, miasta i stowarzyszenia reprezentujące zorganizowane społeczeństwo obywatelskie. EKES dostrzega potrzebę sprecyzowania ich ról, zachęcania organizacji do wspólnej pracy i rozwijania różnych form kooperacji. Należy również uporządkować gąszcz inicjatyw i projektów realizowanych w ramach różnych programów finansowania poprzez skuteczniejszą koordynację programów i systematyczne uwzględnianie priorytetów strategii na rzecz Morza Bałtyckiego.

3.4. EKES wyraża zaniepokojenie kwestią praktycznego wdrożenia i monitorowania planu działania w ramach strategii na rzecz Morza Bałtyckiego i proponuje, by Komisja utworzyła konsultacyjne Bałtyckie Forum Społeczeństwa Obywatelskiego z następującym zakresem zadań:

- zapewnianie udziału zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w strategii na rzecz Morza Bałtyckiego;
- przekazywanie władzom odpowiedzialnym za tę strategię opinii i zaleceń zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego dotyczących bieżących zagadnień;
- promowanie czynnego zaangażowania zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w krajach wdrażających strategię na rzecz Morza Bałtyckiego;
- wspieranie aktywnego udziału zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego we wdrażaniu tej strategii na szczeblu regionalnym, krajowym i unijnym;
- propagowanie publicznej dyskusji w sprawie środków podejmowanych w ramach strategii na rzecz Morza Bałtyckiego oraz na temat osiągniętego postępu i wyznaczonych celów, jak również pogłębianie świadomości w tym zakresie, zarówno w państwach członkowskich, jak i w innych krajach zaangażowanych w tę strategię;
- wykorzystywanie różnych sposobów, takich jak wizyty, warsztaty oraz szerzenie najlepszych praktyk, do rozwijania sieci kontaktów między grupami społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu regionalnym (zarówno w UE, jak i poza nią).

3.5. EKES jest gotów przystąpić do prac przygotowawczych dotyczących powołania Bałtyckiego Forum Społeczeństwa Obywatelskiego – określenia jego mandatu, składu i trybu działania. Bieżące relacje EKES-u z regionalnymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i inne podobne doświadczenia umożliwią mu kierowanie działaniami Forum. EKES dysponuje bardzo cennym doświadczeniem oraz wzorcami funkcjonowania, dzięki umożliwianiu czynnego udziału zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w takich projektach jak współpraca śródziemnomorska ⁽⁴⁾ czy współpraca w ramach sieci w regionie Morza Czarnego ⁽⁵⁾.

4. Przekształcenie regionu Morza Bałtyckiego w obszar gospodarczego dobrobytu

4.1. Skuteczne wdrożenie rynku wewnętrznego UE w tym regionie przyniesie bardzo istotne korzyści w postaci wzrostu gospodarczego. UE, poszczególne kraje oraz organizacje międzynarodowe tworzą struktury instytucjonalne, które są podstawą stosunków gospodarczych w regionie Morza Bałtyckiego i umożliwiają jego rozwój. Jednakże oczywiste jest, że odpowiedzialność za integrację gospodarczą spoczywa na samych podmiotach gospodarczych: przedsiębiorstwach oraz obywatelach. A zatem ten czynnik zdecyduje o powodzeniu integracji gospodarki w regionie Morza Bałtyckiego i o tempie jej wzrostu. EKES jest zdania, że wzmocnienie gospodarki regionu Morza Bałtyckiego znacznie zwiększy atrakcyjność tego regionu i pomoże wytworzyć markę Morza Bałtyckiego. Wzmocnienie gospodarki regionu Morza Bałtyckiego mogłoby także przynieść dodatkowe korzyści UE jako całości.

4.2. Poniżej przedstawiamy priorytety związane z integracją rynków i środki na rzecz pobudzenia wzrostu w obszarze gospodarczym basenu Morza Bałtyckiego.

4.2.1. Wzmocnienie międzynarodowych podstaw traktatowych

4.2.1.1. Wykorzystywanie gospodarczych możliwości regionu Morza Bałtyckiego wymaga w pierwszym rzędzie istotnego rozszerzenia międzynarodowych podstaw traktatowych oraz głębszej integracji w obrębie Europy. Chociaż członkostwo Rosji w WTO i nowe umowy o współpracy z UE (nowa umowa UE-Rosja) nie odnoszą się wyłącznie do regionu Morza Bałtyckiego, ich potencjalne korzyści dla tego regionu mają kluczowe znaczenie jako dźwignie wzrostu gospodarczego i bodźce do rozwoju. Morze Bałtyckie jest najważniejszym naturalnym szlakiem eksportowym produktów z Rosji i Azji do Europy.

4.2.1.2. Zaniepokojenie EKES-u budzi fakt, iż Rosja nie jest sygnatariuszem Programu Regionu Morza Bałtyckiego (INTER-REG IVB 2007-2013), w ramach którego podejmowane są starania na rzecz zwiększenia atrakcyjności regionu jako miejsca inwestowania, zamieszkania i pracy.

⁽⁴⁾ EKES ustanowił sieć rad gospodarczo-społecznych i analogicznych instytucji w regionie eurośródziemnomorskim w 1995 r., na podstawie mandatu przyznanego mu w Deklaracji barcelońskiej.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 27 z 3.2.2009, s. 144.

4.2.1.3. W zakres kompetencji decyzyjnych UE i jej państw członkowskich wchodzi szereg postanowień umownych, które mogą mieć bardzo pozytywny wpływ na region Morza Bałtyckiego. Na przykład przedsiębiorstwo, które prowadzi obecnie działalność we wszystkich dziewięciu krajach regionu Morza Bałtyckiego, zmuszone jest stosować osiem różnych walut. Jedynie Finlandia i Niemcy należą do strefy euro. Bardzo ważne jest zatem rozszerzenie unii gospodarczej i walutowej o Danię, Szwecję, Estonię, Łotwę, Litwę i Polskę. W szczególności inicjatywa przystąpienia do unii gospodarczej i walutowej Danii i Szwecji uwiarygodniłaby wysiłki na rzecz wykorzystania pełnego potencjału bałtyckiego regionu gospodarczego i zwiększyłaby ich skuteczność.

4.2.2. Wspieranie funkcjonowania rynku wewnętrznego

4.2.2.1. Należy zintensyfikować starania, by zapewnić odpowiednie funkcjonowanie rynku wewnętrznego w obrębie regionu Morza Bałtyckiego. Rosnąca specjalizacja sprawia, że coraz więcej firm funkcjonuje w ramach różnych sieci międzynarodowych tworzonych według zakresu działalności. Poprzez swych klientów, podwykonawców i partnerów biznesowych firmy te mają powiązania z rynkami i producentami w całym regionie Morza Bałtyckiego. Wraz ze wzrostem liczby transgranicznych transakcji handlowych kluczowego znaczenia dla regionu Morza Bałtyckiego nabiera tworzenie możliwości jak najbardziej jednolitego obszaru rynkowego, by usunąć bariery w wymianie towarów i usług, zamówieniach publicznych i w przepływie inwestycji oraz by zapewnić sprawne funkcjonowanie rynków kapitałowych i rynków pracy.

4.2.2.2. Wejście w życie nowego traktatu lizbońskiego w 2010 r. ma potencjalnie wielkie znaczenie dla państw członkowskich UE leżących w regionie Morza Bałtyckiego. Traktat ten wzmacnia kompetencje UE w dziedzinach istotnych dla przemysłu, takich jak unia celna, reguły konkurencji i polityka handlowa.

4.2.2.3. Istotne znaczenie ma również zapewnienie możliwości najbardziej jednolitego stosowania prawodawstwa UE. Kluczowym elementem zmienionej strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu i zatrudnienia jest na przykład dyrektywa w sprawie usług, którą państwa członkowskie zobowiązane są wdrożyć do 28 grudnia 2009 r. W sprawozdaniu Eurochambres ⁽⁶⁾ z lutego 2009 r ⁽⁷⁾ zwrócono między innymi uwagę na istotne różnice we wdrażaniu tej dyrektywy w nadbałtyckich państwach członkowskich, zarówno jeśli chodzi o sam harmonogram, jak i o realizację zawartych w niej przepisów. Obecna sytuacja stanowi dla nadbałtyckich państw członkowskich UE znakomitą okazję do wspólnej pracy w celu utworzenia ujednoliconego, scentralizowanego systemu biznesowego dla usługodawców. Tego rodzaju scentralizowany system biznesowy powinien zapewnić bardziej przejrzyste procedury wydawania pozwoleń na świadczenie usług, ułatwić zdobywanie informacji na temat formalności administracyjnych i ochrony konsumentów, a także usprawnić transfer usług z jednego państwa członkowskiego do drugiego.

⁽⁶⁾ Stowarzyszenie Europejskich Izb Handlu i Przemysłu.

⁽⁷⁾ Czwarte wydanie badania na temat postępów we wdrażaniu dyrektywy usługowej: www.eurochambres.eu.

4.2.2.4. Szereg kluczowych obszarów w regionie Morza Bałtyckiego pozostaje poza zasięgiem dyrektywy w sprawie usług. Należą do nich niektóre usługi transportowe, agencje pośrednictwa pracy tymczasowej, usługi finansowe oraz usługi w zakresie opieki zdrowotnej. Świadczenie wyżej wymienionych usług także wymaga sprawnie funkcjonującego rynku wewnętrznego, zwłaszcza przy założeniu, że przedsiębiorstwa powinny być aktywnymi usługodawcami.

4.2.2.5. Różne bariery handlowe nadal uniemożliwiają firmom sprawne funkcjonowanie w regionie Morza Bałtyckiego. Unia Europejska i inne podmioty nadal mają tu dużo do zrobienia, jeśli chodzi o wzmocnienie podstawowych zasad państwa prawa, w szczególności wyeliminowanie korupcji.

4.2.2.6. EKES pragnie zwrócić uwagę na doskonały przykład ułatwień handlowych między UE a Rosją. 1 stycznia 2009 r. rozpoczęto pilotażowy projekt elektronicznej transmisji danych dotyczących odprawy celnej. W fazie początkowej w projekt ten zaangażowana jest Rosja i osiem państw członkowskich UE, w tym trzy kraje nadbałtyckie (Łotwa, Szwecja i Finlandia). Trzy kolejne kraje tego regionu (Litwa, Estonia i Polska) przyłączą się do projektu w późniejszym terminie w 2009 r. Projekt stanowi pierwszy krok do unowocześnienia procedur celnych między Rosją a UE. Potrzebna jest dalsza harmonizacja w celu ułatwienia odprawy celnej i jednoczesnego ograniczenia możliwości prowadzenia działalności przestępczej w tym regionie. Harmonizacja poprawi logistykę i zmniejszy koszty ponoszone przez przedsiębiorstwa.

4.2.3. Infrastruktura

4.2.3.1. Aby zapewnić transgraniczne połączenia infrastrukturalne potrzebny jest transport morski, rzeczny, lądowy i powietrzny. Wymaga to konkurencji i wspólnego planowania, aby zapewnić płynne połączenie szlaków; należy również zwrócić większą uwagę na kwestię jakości. Współpraca pomiędzy państwami członkowskimi UE oraz z Rosją jest konieczna do stworzenia tanich i skutecznych łańcuchów transportowych oraz wyeliminowania zatorów. Cel ten można osiągnąć poprzez pełne wykorzystanie koncepcji autostrady w regionie Morza Bałtyckiego, ogólnoeuropejskiej polityki w dziedzinie sieci transportowej (TEN-T) ⁽⁸⁾ oraz partnerstwa w dziedzinie transportu i logistyki realizowanego w ramach wymiaru północnego. Wszelkie rozważania na ten temat powinny uwzględnić kraje sąsiadujące z państwami członkowskimi UE oraz transeuropejskie szlaki transportowe. Jest to kluczowym warunkiem poprawy mobilności towarów, usług i siły roboczej.

4.2.4. Pobudzanie wzrostu gospodarczego

4.2.4.1. Szereg badań wskazuje na współzależność między wzrostem gospodarczym a skutecznością systemu prawnego ⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/consultations/2009_04_30_ten_t_green_paper_en.htm.

⁽⁹⁾ Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Transition report 2005: Business in transition and World Bank (2008) (Sprawozdanie przejściowe 2005: Przemiany w biznesie a Bank Światowy (2008), Macroeconomics and Growth Research Program/Investment climate and the Microeconomics of Growth/Institutions and Governance (Program Badań nad Wzrostem i Makroekonomią/Klimat inwestycyjny i mikroekonomia wzrostu/Instytucje i sprawowanie rządów). Zob. też: <http://www.enterprisesurveys.org/> jeśli chodzi o warunki prowadzenia działalności gospodarczej w różnych krajach.

Niewystarczająca ochrona własności, korupcja oraz brak pewności w kwestii poszanowania umów i niezależności sądownictwa, jak również niespójne stosowanie i interpretacja prawa nakładają się na siebie, prowadząc do spowolnienia wzrostu gospodarczego. Zwiększa to ryzyko inwestycyjne i ogranicza przepływ inwestycji. Kraje regionu Morza Bałtyckiego mogłyby uzgodnić wspólne działania na rzecz poprawienia niedociągnięć w tym zakresie. Strategia na rzecz Morza Bałtyckiego stanowiłaby doskonałą podstawę takich działań.

4.2.4.2. Dziewięć krajów tego regionu znacznie różni się od siebie pod wieloma względami. W ostatnich 20 latach państwa regionu Morza Bałtyckiego oraz istniejące między nimi powiązania gospodarcze uległy znacznym zmianom. Występują między nimi różnice w poziomie rozwoju gospodarczego i w strukturze przemysłowej. Należy więc skuteczniej niż dotychczas wykorzystywać nowe możliwości dla biznesu stwarzane przez istniejące różnice w podaży i popycie oraz przez różnorodność. Megatrendy w tym regionie, takie jak integracja europejska, zmieniający się status międzynarodowy Rosji oraz ogólnoświatowe zmiany w zakresie energetyki oraz rynków towarów i usług należy wykorzystywać zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju gospodarczego i sprawiedliwego handlu. Oznacza to, że podmioty społeczeństwa obywatelskiego muszą mieć korzystne warunki wyjściowe i zachęty do działań.

4.2.4.3. EKES pragnie podkreślić, że wzrost gospodarczy i wydajna produkcja niekoniecznie muszą być przeciwstawiane trosce o ochronę środowiska. Przeciwnie, należy podkreślić korzystny potencjał wzajemnych relacji między wzrostem gospodarki i jej dywersyfikacją a czystszyim środowiskiem naturalnym.

4.2.5. Współpraca w dziedzinie badań i innowacji

4.2.5.1. W regionie Morza Bałtyckiego realizuje się szereg interesujących wspólnych projektów innowacyjnych o międzynarodowym zasięgu. Na przykład Nordyckie Centrum Innowacyjne (*Nordisk Innovations Center, NICE*) zainicjowało około 100 różnych projektów i sieci transgranicznych, zgrupowanych według następujących tematów: sektory kreatywne, technologie ochrony środowiska, mikro- i nanotechnologia, budownictwo innowacyjne, odżywkę i bezpieczeństwo żywności.

4.2.5.2. EKES przywiązuje wielką wagę do tzw. piątej wolności i współpracy badaczy, studentów, nauczycieli oraz sektora publicznego i prywatnego. Należy dołożyć starań, by wspierać wymianę personelu badawczego różnych instytucji badawczych i uniwersytetów. Na przykład tworzenie warunków do funkcjonowania klastrów wymaga wyeliminowania krajowych barier w finansowaniu badań. Byłoby to możliwe dzięki stworzeniu wspólnego systemu finansowania dla krajów nadbałtyckich, który umożliwiłby łączenie różnych środków krajowych. Zgodnie ze zmienioną strategią lizbońską, każde państwo członkowskie UE w regionie Morza Bałtyckiego powinno starać się zwiększyć odsetek wydatków na badania i rozwój do 3 % produktu narodowego brutto

4.2.5.3. Społeczności naukowe i badawcze z ośmiu nadbałtyckich krajów członkowskich UE aktywnie uczestniczą w projektach BONUS w ramach systemu ERA-NET. W 2008 r. w ramach 7. programu ramowego w zakresie badań Komisja zatwierdziła wspólny program badań Morza Bałtyckiego (BONUS+), który jest finansowany wspólnie przez UE i organy finansujące badania krajów nadbałtyckich. EKES z dużym zadowoleniem przyjmuje ustanowienie wspomnianego nowego stałego programu badań nad Morzem Bałtyckim (BONUS+), a szczególną nadzieję pokłada w tym, że jego wyniki będą miały większy niż dotychczas wpływ na ochronę Morza Bałtyckiego i na zrównoważony rozwój regionu.

4.2.6. Mobilność siły roboczej

4.2.6.1. Chociaż od momentu przystąpienia do UE niektórych krajów leżących w tym regionie minęło pięć lat, do tej pory nie osiągnięto jeszcze swobodnego przepływu siły roboczej w obrębie Unii. Jednakże od 30 marca 2008 r. przepisy Schengen ułatwiają swobodny przepływ osób obowiązują we wszystkich państwach członkowskich UE leżących w regionie bałtyckim. EKES uważa, że należy zakończyć okresy przejściowe dotyczące swobody przepływu pracowników. Przepływ pracowników i ekspertów z jednego kraju do drugiego, tzw. „przepływ mózgów”, jest korzystny dla wszystkich. Aby zapewnić dostęp wykwalifikowanej siły roboczej, cały region Morza Bałtyckiego musi szybko przyjąć politykę imigracyjną opartą na kwestiach zatrudnienia. Jest to konieczne pomimo tego, że nawet w dobie spowolnienia gospodarczego, podaż siły roboczej w regionie będzie jeszcze przez jakiś czas prawdopodobnie wzrastać. Należy również podjąć wysiłki na rzecz dalszego dostosowywania ofert zatrudnienia do profilu pracowników. Istnieje też potrzeba zharmonizowania kultury pracy i minimalnych warunków pracy, aby zapobiec zakłóceniom konkurencji i zapewnić poszanowanie podstawowych praw pracowniczych. Jeśli chodzi o szkolenia pracowników na potrzeby rynku pracy, należy dążyć do stworzenia wspólnej struktury szkolenia zawodowego i listy kwalifikacji zawodowych. Wiele pozostaje jeszcze do zrobienia w całym regionie Morza Bałtyckiego w zakresie tworzenia zachęt do podejmowania pracy i ułatwiania przenoszenia się z miejsca na miejsce lub nawet do innego kraju.

4.2.6.2. Sieć pracy w regionie Morza Bałtyckiego (BSLN) rozpoczęła właśnie realizację trzyletniego projektu z udziałem kilkudziesięciu partnerów z różnych krajów regionu. Jego celem jest sprawienie, by region bałtycki został europejskim modelem transgranicznej polityki zatrudnienia oraz atrakcyjnym miejscem zamieszkania, pracy i inwestowania. Sieć Związków Zawodowych Państw Morza Bałtyckiego (BASTUN) jest jednym z najważniejszych partnerów zaangażowanych w projekt BSLN⁽¹⁰⁾.

5. Przekształcenie Morza Bałtyckiego w region zrównoważony pod względem ochrony środowiska

5.1. Celem jest przekształcenie regionu Bałtyku w obszar zrównoważonego rozwoju środowiska naturalnego. Morze Bałtyckie jest stosunkowo małym i płytkim basenem słonawej wody, przez co jest ono szczególnie podatne na zagrożenia z ekologicznego punktu widzenia.

5.2. W ostatnich dwudziestu latach stan Bałtyku niepokojąco się pogorszył. Nadal ma miejsce zrzucanie odpadów do Bałtyku w ilościach niedopuszczalnych w dłuższej perspektywie. Eutrofizacja Bałtyku i wysoki poziom toksyn środowiskowych oznaczają wzrost poziomu substancji biogenych i częstotliwości występowania zakwitów alg i innych gatunków organizmów roślinnych. Zwiększone występowanie zakwitów alg jest bezpośrednim skutkiem wysokiego poziomu azotu i fosforu, które są dla nich podstawowymi substancjami odżywczymi.

5.3. Rejon zlewniska Bałtyku zamieszkuje ponad 85 mln osób, które są coraz bardziej świadome niepokojącego stanu tego morza. Wyzwanie przy podejmowaniu środków ochrony Bałtyku polega jednak na tym, że dostęp do wybrzeża Bałtyku ma dziewięć krajów znajdujących się na różnych etapach rozwoju, a około 12 krajów, w tym Białoruś i Ukraina, usytuowanych jest w rejonie dorzecza Bałtyku. To utrudnia koordynację prac między różnymi zainteresowanymi podmiotami. EKES jest zdania, że alarmujący stan Bałtyku wymusza konieczność podjęcia szybkich i skutecznych środków w skali transgranicznej⁽¹¹⁾.

5.4. EKES uważa, że najszybszym i najefektywniejszym z punktu widzenia kosztów sposobem poprawy stanu całego Morza Bałtyckiego jest zwalczanie najpoważniejszych źródeł zanieczyszczeń na ściśle lokalnym szczeblu. W Zatoce Fińskiej na przykład największym pojedynczym źródłem zanieczyszczeń jest Sankt Petersburg. Wysiłki podejmowane przez to miasto, by usunąć substancje biogenne ze swych ścieków, są nadal niewystarczające. Osiągnięto jednak znaczący postęp. Chemiczne wytrącanie fosforu ze ścieków, wykonywane w największej oczyszczalni ścieków w Sankt Petersburgu, która została uruchomiona w 2007 r., przyczyniło się do istotnej redukcji poziomu zanieczyszczenia fosforem i zakwitów alg w Zatoce Fińskiej. Zwiększa ulotne emisje ze źródeł rolniczych muszą być skutecznie zwalczane we wszystkich krajach nadbałtyckich. Zmniejszenie ich liczby pozwoliłoby znacząco poprawić stan wód przybrzeżnych.

5.5. EKES jest zdania, że Bałtycki Plan Działania Komisji Helsińskiej (BSAP)⁽¹²⁾ jest najważniejszym instrumentem powstrzymania eutrofizacji Bałtyku. W 2007 r. Komisja podpisała porozumienie w sprawie tego planu działania ze wszystkimi krajami nadbałtyckimi.

6. Energetyka i bezpieczeństwo morskie

6.1. EKES opracował osobną opinię w sprawie wymiaru zewnętrznego europejskiej polityki energetycznej⁽¹³⁾, w której stwierdzono, że UE przywiązuje szczególną wagę do zagadnień energetycznych związanych ze strategią na rzecz Morza Bałtyckiego. Współpraca w zakresie energetyki w tym regionie obejmuje przede wszystkim państwa korzystające z energii i państwa tranzytowe, a jej podstawą jest związek z Rosją. Głównym priorytetem dla regionu Morza Bałtyckiego powinno być zawarcie nowego porozumienia pomiędzy UE a Rosją (nowa umowa UE-Rosja), opartego na zasadach wzajemności i obustronnego zrozumienia, które obejmować będzie także kwestie energetyki. Rosja powinna zezwolić na tranzyt gazu w ramach swej sieci oraz na inwestycje europejskich przedsiębiorstw w rozwój rosyjskich sieci i źródeł energii.

⁽¹⁰⁾ Partnerami zaangażowanymi w projekt są krajowe organizacje pracownicze, międzynarodowe federacje pracownicze, Rada Państw Morza Bałtyckiego, krajowe organizacje pracodawców oraz niemiecki Institut für sozial- und Bildungspolitik.

⁽¹¹⁾ <http://www.wwf.fi/wwf/www/uploads/pdf/balticseascocard2008.pdf>.

⁽¹²⁾ www.helcom.fi.

⁽¹³⁾ Dz.U. C 182 z 4.8.2009, s. 8.

6.2. Fakt, że ekosystem Morza Bałtyckiego jest zagrożony i już znacznie zanieczyszczony, oznacza, że projekt planowanego gazociągu bałtyckiego Nord Stream musi spełniać rygorystyczne wymogi w zakresie bezpieczeństwa i ochrony środowiska. Dla przykładu, po II wojnie światowej zatopiono w Morzu Bałtyckim amunicję, części uzbrojenia i broń chemiczną. Nie wiadomo jednakże, gdzie dokładnie się znajdują ani w jakim stanie. Komitet popiera rezolucję Parlamentu Europejskiego z 8 lipca 2008 r. ⁽¹⁴⁾ i stanowczo zaleca, aby podmioty zaangażowane w projekt gazociągu Nord Stream dokładnie sprawdziły, czy istnieją inne możliwości jego poprowadzenia, ze szczególnym uwzględnieniem trasy lądowej. Niezależnie od przyszłości tego gazociągu Rosja będzie musiała też bezwarunkowo przestrzegać ram prawnych unijnego rynku gazu, włącznie z kwestią dostępu dla stron trzecich.

6.2.1. Bezpieczeństwo morskie jest jedną z najważniejszych trosk w krajach nadbałtyckich. Szczególnym wyzwaniem natury ekologicznej jest ilość ropy transportowanej przez Bałtyk, która wzrosła siedmiokrotnie w ciągu ostatnich piętnastu lat. W 2007 r. przetransportowano przez Bałtyk 145 milionów ton ropy, a przewiduje się, że ilość ta wzrośnie do 240 mln ton w roku 2015. Współpraca między krajami wybrzeża bałtyckiego spowodowała, że Morze Bałtyckie otrzymało od Międzynarodowej Organizacji Morskiej (IMO) status „szczególnie wrażliwego obszaru morskiego” (*Particularly Sensitive Sea Area – PSSA*). Używanie statków wyposażonych w podwójne dno i podwójne burty stanie się obowiązkowe począwszy od 2010 r., co pozwoli zapobiegać możliwym wyciekom ropy naftowej. Niemniej EKES wzywa kraje regionu Morza Bałtyckiego do opracowania systemu wspólnego monitorowania i wymiany informacji w celu dalszego zwiększania bezpieczeństwa morskiego.

6.2.2. Emisje substancji biogennych ze statków można ograniczyć poprzez zmianę wymogów dotyczących ścieków, wyszczególnionych w załączniku IV konwencji MARPOL. Celem dyrektywy 2000/59/WE jest zwiększenie w portach liczby stacji odbiorczych wód zęzowych i ścieków ze statków. Należy w dalszym ciągu zachęcać do podejmowania dobrowolnych działań na rzecz zmniejszenia zrzutów ścieków, na przykład poprzez zwiększenie liczby i pojemności stacji odbiorczych w portach. Porty na wybrzeżu Morza Bałtyckiego muszą zadbać o to, aby funkcjonować w sposób wystarczająco szybki i efektywny, umożliwiając tym samym dużych obsługę statków wycieczkowych ⁽¹⁵⁾.

6.3. Chociaż zrzuty ze statków nie mają istotnego wpływu na eutrofizację Bałtyku, łatwiej jest je ograniczyć niż emisje ulotne, w związku z czym nie należy tych zrzutów lekceważyć.

7. Zmniejszenie emisji ze źródeł rolniczych

7.1. W Bałtyckim Planie Działania Komisji Helsińskiej (BSAP) określono jednoznacznie minimalne cele w zakresie redukcji zanieczyszczeń powodowanych przez substancje biogenne, które każdy kraj regionu Morza Bałtyckiego ma za zadanie zrealizować.

⁽¹⁴⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 lipca 2008 r. w sprawie wpływu planowanej budowy tzw. gazociągu bałtyckiego łączącego Rosję i Niemcy na środowisko naturalne Morza Bałtyckiego (petycje 0614/2007 i 0952/2006) (2007/2118(INI)).

⁽¹⁵⁾ W podobny sposób należy w pełni wprowadzić w życie zalecenie HELCOM 28E/10 (stosowanie systemu „no-special-fee” w przypadku ścieków ze statków i odpadów ze statków, które dostały się do sieci rybackich w regionie Morza Bałtyckiego).

Zależy to od tego, na ile w niektórych obszarach wspólnej polityki rolnej uwzględnione zostaną szczególnie warunki związane z produkcją rolną i środowiskiem naturalnym w regionie Morza Bałtyckiego ⁽¹⁶⁾.

Należy w związku z tym uznać za konstruktywny fakt, iż Komisja w swoim projekcie planu działania w pełni uwzględniła propozycje organizacji rolników z regionu Morza Bałtyckiego dotyczące zrównoważonego rozwoju, środowiska naturalnego i rolnictwa. Należy tu wymienić m.in. ukierunkowane działania dotyczące ekologicznych technologii, doradztwa i gospodarki nawozami, jak również wdrożenie i stosowanie przepisów UE dotyczących pestycydów, pasz i żywności.

W tym przypadku współpraca między stosownymi podmiotami i organizacjami w poszczególnych państwach członkowskich, na przykład producentami rolnymi, organizacjami ekologicznymi i konsumentami, ma szczególne znaczenie. Sprawą kluczowej wagi jest uzgodnienie najlepszych praktyk, które można by stosować i rozpowszechniać w różnych krajach tego regionu. W nowym okresie programowania należy wdrażać praktyki, które mogą być systematycznie wprowadzane w życie przez różne podmioty w ramach programów rozwoju rolnictwa. Należy także dążyć do wdrażania metod poprawiających stosowanie nawozów i wykorzystywanie energii ⁽¹⁷⁾.

8. Zmniejszanie emisji fosforu i azotu poprzez bardziej skuteczne oczyszczanie ścieków

8.1. EKES jest zdania, że pełne wdrożenie unijnej dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych ⁽¹⁸⁾ ma największe znaczenie dla ograniczenia emisji fosforu i azotu. Innym istotnym środkiem do osiągnięcia tego celu jest bardziej skuteczne usuwanie fosforu poprzez wdrożenie zalecenia HELCOM 28E/5. Jednakże biorąc pod uwagę alarmujący stan Morza Bałtyckiego, obecny harmonogram działań ustalony przez UE jest niewystarczający. Potrzebne są bardziej ambitne cele. EKES podkreśla znaczenie poprawy skuteczności wspomnianych procesów technicznej i chemicznej obróbki, ponieważ są one racjonalne pod względem kosztów i przynoszą szybkie rezultaty.

⁽¹⁶⁾ Należy zapewnić skuteczne wdrożenie planów zintegrowanego gospodarowania wodami w dorzeczu, które zostały określone w ramowej dyrektywy wodnej UE. Istnieje możliwość wzmocnienia ochrony wód w ramach sektora rolnictwa poprzez priorytetowe potraktowanie obszarów, w których środowisko naturalne jest szczególnie narażone na zanieczyszczenia.

⁽¹⁷⁾ Aby zmniejszyć zrzuty do Bałtyku pochodzenia rolniczego potrzebne są innowacyjne zmiany w rolnictwie, zarówno w zakresie planowania, jak i wdrażania odpowiednich środków. Jednym z możliwych przykładów nowych praktyk mogłoby być składanie, na zasadzie dobrowolności, konkurencyjnych ofert w ramach programu rolno-środowiskowego. Wyjaśnienie: przetarg konkurencyjny to dobrowolnie podejmowane działanie, w ramach którego środki koncentrowane są na obszarach, w których ryzyko zrzutu substancji biogennych jest największe, a wskaźnik kosztów do efektywności w ramach podjętych środków ochrony jest najbardziej optymalny. W miejsce obecnych zryczałtowanych stawek rolnicy otrzymują pewną kwotę płatności na podstawie złożonych przez nich ofert w zależności od tego, jakie korzyści dla środowiska oferują środki, które rolnicy zobowiązują się podjąć w ramach poszczególnych pakietów programu.

⁽¹⁸⁾ Dyrektywa UE 91/271/EWG dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych.

8.2. Fundacja im. Johna Nurminena stanowi dobry przykład działań, które może podejmować zorganizowane społeczeństwo obywatelskie w celu ochrony środowiska Bałtyku. Głównym celem projektu na rzecz czystego Morza Bałtyckiego, realizowanego przez Fundację im. Johna Nurminena, jest wyhamowanie procesu eutrofizacji oraz zwiększenie świadomości społecznej na temat stanu ekologicznego Bałtyku⁽¹⁹⁾. Fundacja skupia się na środkach, które najszybciej oddziałują na stan ekologiczny Bałtyku, są najbardziej użyteczne i reprezentują przy tym najbardziej optymalny wskaźnik kosztów w stosunku do osiągniętych rezultatów. Z darowizn finansowane są takie działania, jak np. ulepszenia w instalacjach chemicznego strącania fosforu ze ścieków

komunalnych odprowadzanych do Bałtyku. Jako aktywny podmiot w dziedzinie ochrony środowiska fundacja posiada ten atut, że jest organizacją nienastawioną na zysk – elastyczną i wolną od biurokratycznych ograniczeń.

8.3. EKES uważa, że inicjatywy wynikające z czynnej postawy obywatelskiej mogą odgrywać znaczącą rolę nawet w dziedzinach tradycyjnie zarządzanych przez sektor publiczny. Jest oczywiste, że fachowe doświadczenie i wiedza, jaką dysponują sektor prywatny oraz sektor trzeci, oraz stosowane przez nie podejście mogą uzupełniać środki wprowadzane przez sektor publiczny.

Bruksela, 13 maja 2009 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Mario SEPI

⁽¹⁹⁾ <http://www.johnnurmisenfaat.io.fi/?lang=en>.